

SPOLOK PRIATEĽOV TURZOVKY INFORMUJE

Ročník XII.

č. 11 (140)

Pripravil Ivan GAJDIČIAR

Jozef II.

Návšteva rakúskeho cisára Jozefa II. na horných Kysuciach, vo Vysokej, rezonovala vo vedomí viacerých odborníkov i laikov už dlhšiu dobu. Objavovala sa tiež v regionálnej historiografii (A. Lombardini, K. Točík), no jednotlivé názory sa obmedzili na konštatovanie, že sa táto udalosť v roku 1780 odohrala. Nižšie podrobnejšie správy o tejto výnimočnej udalosti nenájdeme. Na úvod treba poznamenať, že to nebola jeho prvá návšteva horných Kysúc, pretože už v roku 1766 prechádzal so svojim sprievodom cez Skalitú a Čadcu k Veľkým šanciam. Na margo návštevy vo Vysokej A. Lombardini poznamenal, že poznámka o nej sa nachádzala v najstaršej vysokej matrike. Overiť si túto správu bolo takmer nemožné, pretože v súčasnosti nik nevie, kde sa táto matrika z rokov 1772 – 1825 nachádza a či vôbec ešte existuje. V Štátnom archíve v Bytči sú uložené cirkevné matriky z Vysokej z rokov 1825 - 1895. Našťastie pre Vysokú i pre celé Kysuce koncom 19. storočia vydával významný slovenský historik František Víťazoslav Sasinek historické periodikum Slovenský letopis, kde uverejňoval najrôznejšie pramene k slovenským dejinám. V roku 1879 v ňom publikoval Martin Medňanský (1840 – 1899, v rokoch 1865 – 1869 pôsobil vo Vysokej ako kaplán) latinský prepis poznámky prvého vysokeho farára Jána Baptistu Finsterwaltera o návšteve cisára vo farnosti Vysoká nad Kysucou. Takže len vďaka M. Medňanskému a F. Sasinkovi sa dnes môžeme dozvedieť o tejto jedinečnej udalosti niečo viac.

Návšteva cisára Jozefa II. vo Vysokej nad Kysucou (230. výročie udalosti)

Najskôr si však treba v krátkosti pripomenúť osobu samotného cisára Jozefa II. (* 13. marec 1741, Viedeň – † 20. február 1790, Viedeň). Bol štvrtým dieťaťom a prvým synom Františka Lotrinského a Márie Terézie. Jozef bol veľmi nadaný - už ako šesťročný vedel čítať aj písať v niekoľkých jazykoch. Medzi učiteľov a vychovávateľov, ktorí sa starali o mladého nástupníka trónu, patrili gróf Wenzel Anton Kaunitz, Karol Anton von Martini, Johan Krištof von Bartenstein a aj gróf Karol Batthyányi von Németh Ujvár. So svojou matkou, Máriou Teréziou nemal veľmi dobrý vzťah, viac si rozumel s otcom. Po otcovej smrti, ktorá mladého Jozefa veľmi zasiahla sa stal v roku 1765 cisárom Svätej ríše rímskej národa nemeckého, ako znel oficiálny názov habsburskej monarchie. V roku 1760 sa prvýkrát oženil s Izabelou Parmskou s ktorou mal dve dcéry, tie však zomreli v detstvom veku, resp. druhá hneď po pôrode. Rovnako rýchlo Jozef ovdovel, jeho manželka zomrela v roku 1763. Jeho druhou manželkou bola Mária Jozefína Bavorská, ale ani toto manželstvo netrvalo dlho, pretože Mária zomrela v roku 1767. Po tom čo sa stal cisárom, bol Jozef vymenovaný za spoluvládcu Márie Terézie v rakúskych krajinách.

Jozef bol osvieteniským panovníkom. Veľa a rád cestoval inkognito ako gróf Falkenstein (jeden z titulov, ktoré zdedil po otcovi). Na týchto cestách sa stretával s jednoduchými ľuďmi, a prostredníctvom týchto kontaktov chcel lepšie poznať ich život. Nadobudnuté poznatky boli východiskom pre neskoršie reformy. Z nich nadobudli trvalejšiu platnosť reformy v oblasti cirkevného a školského života. Najvýznamnejšou cirkevnou reformou bol tolerančný patent, vydaný pre obe časti monarchie v roku 1781, ktorým sa deklarovala náboženská a občianska rovnoprávnosť pre evanjelikov, kalvinov a pravoslávnych. Jeho tolerančnou politikou dochádza aj k značnej emancipácii Židov. Jozef II. zrušil početné kláštory a rehole a ich majetok sústreďoval do náboženského fondu, ktorý bol vyhlásený za štátny majetok a určený na vydržovanie novozriadených farností. Z prostriedkov náboženského fondu bolo zriadených aj viaceré kysuckých farností. Pre výchovu knazov zrušil diecézne a zriadil generálne semináre v Bratislave a v Pešti. V oblasti školstva vzniklo v dôsledku reforiem v rokoch 1788 – 1789 takmer 500 nových základných škôl a to najmä v okrajových oblastiach Uhorska. Najväčším zásahom vo verejnej správe bolo zrušenie šľachtických stolic v roku 1785 a spopájanie menších stolic do väčších celkov, dištriktov. Na území Slovenska boli 3 dištrikty – nitriansky, banskobystrický a košický. Jednou z najvýznamnejších reforiem bolo zrušenie nevoľníctva v Uhorsku roku 1785, čím sa zrušila osobná nesloboda poddaných. Úradným jazykom sa namiesto latinčiny stala nemčina. Najväčší odpor uhorskej šľachty však vyvolala reforma daňového systému v Uhorsku a súpis obyvateľstva i domov. Uhorská šľachta Jozefa nenávidela, pretože jeho reformy sa vážne dotýkali jej majetkových a stavovských záujmov. Navyše Jozef II. sa ako jediný príslušník habsburskej dynastie nikdy nedal korunovať za uhorskeho kráľa. Preto ho uhorská šľachta posmešne prezývala kalap király – klubový kráľ. Odpor voči panovníkovi sa zväčšoval a tak, necelý mesiac pred svojou smrťou, chorý Jozef II. odvolal všetky svoje reformy s výnimkou tolerančného patentu, nariadenia o zriadení farností a zrušenia nevoľníctva. Vo februári 1790 Jozef vo Viedni zomrel na tuberkulózu. Pochovaný je v rodnom meste v kapucínskej krypte.

K návšteve Vysokej došlo 1. mája 1780, keď do Vysokej cisár dorazil so svojim sprievodom o pol jedenástej predpoludňom. Spolu s ním cestovali generál Braun, plukovník hlavného štábu Chentner, jeho zástupca Měgh, sekretár Gintner, kapitán Granister

a lekár Giovanni Alessandro Brambilla. Farár Finsterwalter nespomína, že by bol sprievodom niekto privítal. Po príchode na faru cisár zasadol k stolu, aby sa naobedoval, pričom obed trval pol druhej hodiny. Poznáme aj zloženie jednoducho pripraveného, ako sa vyjadril farár, menu: podávala sa polievka, v ktorej bola ryža, hovädzie mäso s potočnicou, cviklou, nakladanými uhorkami a zasmaženým kyslastým hráškom; kúsky údeného bravčového mäsa a kúsok slaniny; ďalej sa podávalo pečené okorenené mäso, prešpikovaná slanina z predchádzajúceho dňa na Bečve. Potom nasledovalo ovčie mäso a mlieko. Konečne čerstvá pečená telacina s vnútornou plnkou a druhýkrát najzadnejšia časť telaciny a kohút. Pred tri štvrtky na tri vstal cisár od stola a na fare ostal aj nocovať. Šiel spať o 9 hodine a odpočívateľ až do štvrtky na sedem. O siedmej hodine si dal deň čokoládu a o tri štvrtky na osem vysadnúc na koňa, odtiahol k Jablunkovským šanciam. Zo zápisu jasne vyplýva, že na fare nielen obdedoval, ale aj spal a až na druhý deň odtiahol k Šanciam. Tam sa mohol najpohodľnejšie dostať cestou cez Turzovku na Čadcu a Svrtčinovec. Je však zaujímavé, že o celej návšteve sa zmieňuje iba vysoký farár. Vysvetlením by mohla byť záľuba cisára cestovať v utajení, veď celý sprievod pozostával zo siedmich osôb vrátane Jozefa II. Farár bol zrejme zaviazaný mlčanlivosťou, pretože aj v správe, ktorú zanechal, sa venoval výlučne zloženiu cisárovho jedálnička. Okrem členov sprievodu tu nenájdeme ani zmienku o účele cesty, resp. o ďalších plánoch, hoci je veľmi pravdepodobné, že niečo musel zachytiť.

Aj keď je tento prepis unikátnou pamiatkou, predsa jeho autor v poznámke uvádza, že niektoré slová sa „pre vetchosť papiera a nečitateľné písmo nedali zreteľne prečítať.“ Niektoré výrazy sú určite nesprávne prečítané a sťažujú tak celkový preklad v latinčine písaného textu. Napriek tomu musíme byť vďační, že máme aspoň to. Rozhodne išlo o výnimočnú udalosť v rámci dejín Vysokej, ale aj kysuckých dejín ako celku.

Mgr. DRAHOMÍR VELIČKA, PhD.

Výzva občanom a návštevníkom mesta

Krátko po tom, ako bolo turzovské námestie v ankete vyhlásené za najkrajšie na Kysuciach, boli sme konfrontovaní s prejavom neúcty k tomuto peknému dielu. Nevie, čo viedlo (zatial) neznámeho pachateľa k tomu, že úmyselne zničil dominantný ihličnan. Ani to, či týmto zbabelým spôsobom iba prejavil svoju nekultúrnosť, alebo si ho zvolil za protest proti niečomu, či niekomu. Nechce sa ani veriť, že to urobil Turzovčan a ak áno, je to zvlášť odsúdenia hodné. Nie je to po prvý raz, čo sa v strede mesta stretávame s prejavmi pouličného vandalizmu, ale žiaden z nich nedosiahol takýto stupeň intolierancie. A tak sa natíska otázka, či už naozaj nie je na čase postaviť sa k problému čelom a skončiť s praktikami svojvôle, ktoré nemajú miesto medzi slušnými občanmi. A práve im adresujeme svoju výzvu. Stará múdrosť hovorí, že bez poznania nepriateľa nie je možné viesť proti nemu vojnu. Musíme ho čím skôr spoznať a pramierovať, lebo jeho trúfalosť bude stúpať s každým neodhaleným a nepotrešaným skutkom. Nastal čas mobilizovať občiansku statočnosť, čas uvedomenia si, že za nás tento problém nikto nevyrieši a že iba my, občania, rozhodneme o tom, či sa vandalizmu bude v meste aj naďalej darí, alebo s ním spoločne skončíme. Odhodíme svoju nevšímavosť a ľahostajnosť a sústreďme sa viac na svoje okolie. Budme nielen tvorcami hodnôt, ale aj ich ochrancami. Prejavme vzťah k svojmu mestu aj tým, že žiadny čo i len náznak vandalizmu nenecháme bez povšimnutia. Ak si netrúfame sami zasiahnuť, nájdime v sebe silu oznámiť takého konanie vedeniu mesta, alebo priamo políciu. Pachateľ, ak nemá dostatok morálky, aby sa za svoj čin hanbil, musí sa aspoň báť trestu za jeho odhalenie. Turzovka si zaslúži, aby sme ju zvelaďovali a chránili. Je domovom slušných ľudí, občanov, čo sa dokáže postaviť za jej dobré meno.

VYŠLO 3. ČÍSLO ZBORNÍKA TERRA KISUCENSIS

Vo štvrtok 28.10.2010 vyšlo 3. číslo zborníka, vydávaného občianskym združením Terra Kisucensis v Turzovke, ktorý zostavil člen nášho Spolku **Mgr. Drahomír Velička, PhD.** Recenzenti zborníka sú prof. PhDr. Richard Marsina, DrSc. a Mgr. Martin Garek, PhD. Na obálke je výrez mapy uhorsko - sliezske - poľského pohranicia z 18. storočia zo ŠA v Bytči.

V kapitole III. RECENZIE/ANOTÁCIE je na str.146 - 147 uverejnený príspevok historika **Martina Turóciho** o knihe vydanom v našom Spolku. Uvádžame ho v úplnom znení:

GAJDIČIAR, Ivan (zost.), *TURZOVKA krížom - krážom*. Turzovka: Spolok priateľov Turzovky, 2010, 501 s. ISBN 978-80-970359-9-0

Nová publikácia o histórii mesta Turzovka, pod názvom „Turzovka krížom - krážom“, je výsledkom tvorivej práce tímu historikov, etnografov, ako aj ďalších odborníkov i nadšencov, venujúcich sa dejinám Turzovky a Kysúc. Publikáciu vydalo občianske združenie Spolok priateľov Turzovky, združujúce kultúrne aktívnych obyvateľov, rodákov a sympatizantov mesta Turzovka, a ktoré vo svojej činnosti vyvíja širokú kultúrnu činnosť. Kniha Turzovka krížom - krážom voľne nadväzuje na relatívne nladú publikáciu (monografiu) Turzovka 1598 - 1998, vydanú v roku 1998 pri príležitosti 400. výročia prvej písomnej zmienky o obci.

Publikácia Turzovka krížom - krážom v celkovo 25 kapitolách ponúka čitateľom široké spektrum informácií a poznatkov, tematicky spojených s mestom Turzovka. Jednotlivé kapitoly sú zamerané predovšetkým na oblasť histórie a etnografie. Odlišujú sa od seba jednak po obsahovej stránke, ako aj odbornosťou spracovania, ktorá sa odvíja od skúsenosti a fundovanosti autorov jednotlivých kapitol. Celkovú úroveň spracovania knihy si však dovoľím hodnotiť vysoko, a to tak po stránke odbornej, ako aj v otázke prístupnosti textu verejnosti. Text sa v zásade vyznačuje dobrou štylistikou a čitateľnosťou, ktoré ho robia prístupným širokému okruhu čitateľov. Zároveň by som chcel tiež vyzdvihnúť množstvo názorných

fotografií a obrázkov, viazujúcich sa k textu, ako aj celkové grafické prevedenie publikácie, ktoré spoločne s prepracovaným textom robia knihu pútavou nielen z obsahovej, ale tiež po estetickej stránke. V publikácii sa autorský kolektív zamerl na spracovanie a priblíženie doposiaľ málo, či iba čiastočne spracovaných tém. Takýmto prístupom sa mu podarilo zaplniť ďalšie neprebádané miesta z histórie Turzovky a regiónu Kysúca, a tak postúpiť aspoň o malý krôčik na ceste k celkovému zmapovaniu dejín mesta a regiónu. Túto skutočnosť zároveň hodnotím ako hlavný prínos publikácie. V jednotlivých kapitolách sa tak čitateľ dozvie nové a zaujímavé informácie z dejín Turzovky. Dočíta sa napríklad o prvej písomnej zmienke o obci, pltníctve a šindliarstve, strave a stravovaní, ľudovej hudbe a tancoch, obecných úradníkoch Turzovky, či Turzovke a Turzovčanoch na stránkach tlače. Ďalej sa dozvie nové informácie o jednej z významných osobností Turzovky, Jozefovi Rudinskom, ako aj o ďalších osobnostiach mesta a okolia. Pri spracovaní svojich tém sa autori opierali prevažne o spracovanú a dostupnú literatúru, no v niektorých kapitolách, predovšetkým v príspevkoch Drahomíra Veličky - Turzovka prvá písomná zmienka a Obecní úradníci v Turzovke, ako aj v príspevku Róberta Letza - Jozef Rudinský - významná osobnosť Turzovky, boli použité tiež archívne pramene.

Práca zároveň verejnosti ukázala, že aj napriek, v porovnaní s niektorými ďalšími mestami Slovenska, relatívne mladé histórii, má Turzovka bohatú a zaujímavú dejiny. Ich doterajšie zdokumentovanie, ktoré je výsledkom niekoľkoročnej práce viacerých bádateľov i nadšencov, by mohlo byť príkladom pre nejedno mesto. Na príklade tejto publikácie je zároveň možné vidieť, že pokiaľ sa poznatky z histórie a kultúry podajú prístupným a pútavým štýlom, výsledkom môže byť zaujímavé dielo, ktoré vo svojej knižnici iste rád uvíta nejedno Turzovčan a Kysučan. Zároveň som si istý, že publikácia Turzovka krížom - krážom nie je poslednou knihou Spolku priateľov Turzovky o dejinách mesta a v budúcnosti môžeme očakávať ešte nejedno podobné dielo.

Martin Turóci

Partner a sponzor Spolku oslávil 15. výročie činnosti

V stredu 27. októbra vyvrcholila v Palace Hotel Polom Žilina záverečná, spoločenská časť spomienkových osláv 15. výročia činnosti spoločnosti **I - TRAN Turzovka**. Na slávnosti bol prítomný celý rad významných hostí, medzi ktorými bol aj žilinský župan Juraj Blánar, predstaviteľ Velyslanectva Ruskej federácie na Slovensku a predstaviteľ Riaditeľstva železníc v Rusku, ktoré sú najnovším obchodným partnerom I - Tranu. Generálny riaditeľ spoločnosti Ing. Ivan Trančík, ktorý v úvode zhodnotil celé 15 - ročné obdobie spoločnosti, prijímal potom gratulácie i ocenenia od predstaviteľov rôznych podnikateľských zoskupení, obchodných partnerov a profesných združení. S pozdravným príhovorom vystúpil aj prezident Spolku priateľov Turzovky, pripomenul skutočnosť, že Ing. Ivan Trančík patrí medzi zakladajúcich členov Spolku a oslovil zástupcov Velyslanectva Ruskej federácie so žiadosťou o pomoc pri sprostredkovaní kontaktov s ruskou dedinou Turzovka. Spoločnosť I - TRAN vstupuje do ďalšieho obdobia svojej činnosti s novými predsavzatiami, obchodnými zámermi a perspektívami, čo určite napomôže vyššej zamestnanosti v našom regióne a úspešnej prezentácii umu a šikovnosti rúk ľudí, nadväzujúcich na bohatú tradíciu textilnej výroby v Turzovke.

Aktuálne informácie o činnosti nášho Spolku nájdete na webových stránkach www.spolokpriatelovturzovky.sk

Mimo iného tu nájdete: **Potomkovia rodákov hľadajú svoje korene - MUDr. Jozef Marec zostavil novú knižnú publikáciu - Úspech na Svetovej filatelistickej výstave - Z ohlasov na IV. Svetové stretnutie Turzovčanov a ich potomkov - Najstarší člen Spolku oslávil 90. narodeniny...**

BLAHOŽELÁME

V novembri 2010 oslavujú polookrúhle jubileá členovia nášho Spolku

PETER KOZÁK
Čadca

TATIANA MAREJKOVÁ
Turzovka

PETER KADUCH
Turzovka

MARIÁN ŠTEFANKA
Turzovka

Želáme im všetko najlepšie, hlavne pevné zdravie a v ďalšom živote veľa šťastia, úspechov a rodinnej pohody.